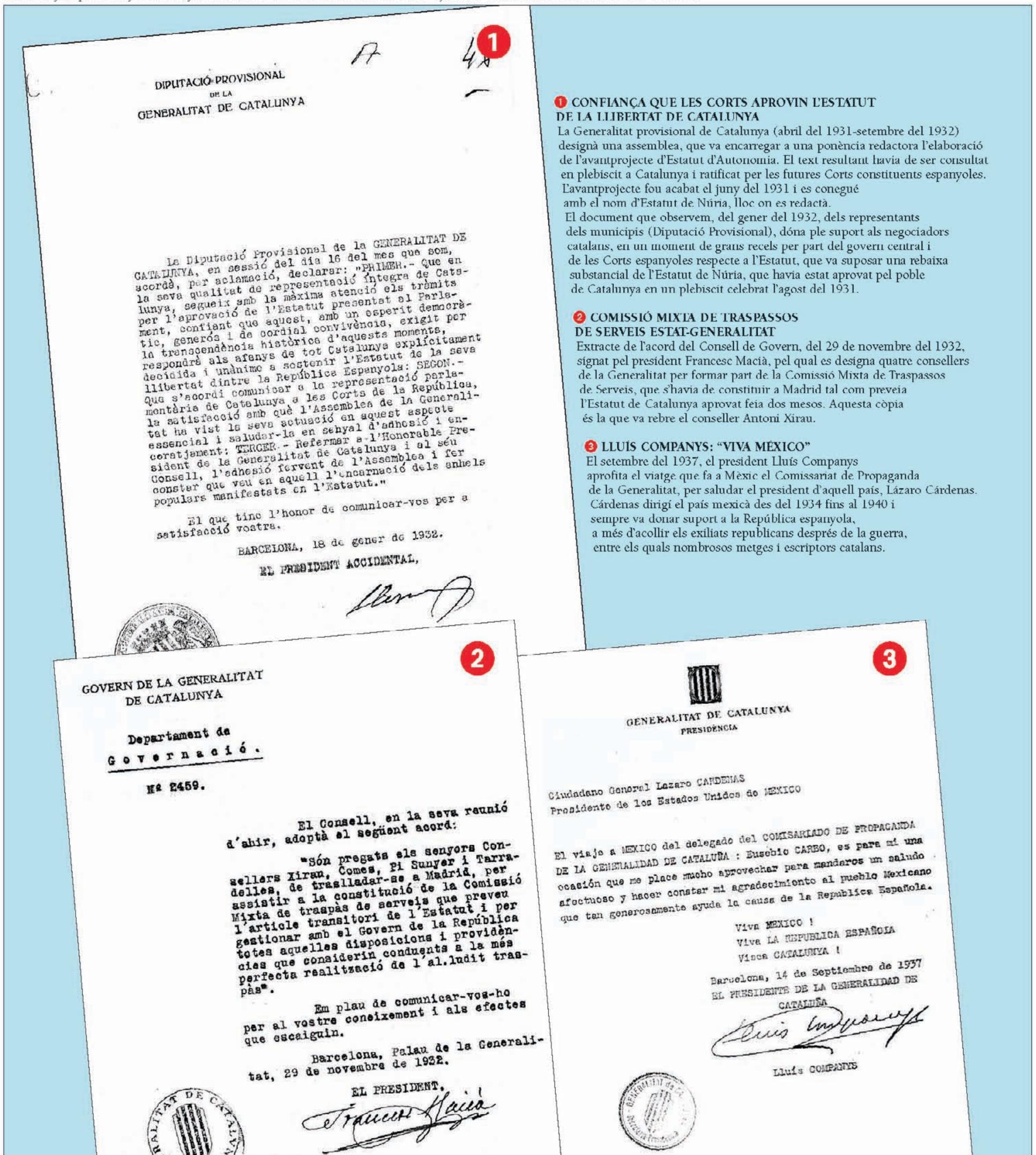

Autors: Joaquim Aloy i Bosch, Jordi Basiana i Obradors i Pere Gasol i Pujol. Col·laborador: Ramon Fons i Vilardell

PAPERS D'ÀMBIT CATALÀ

Mostra de papers catalans espoliats

En aquest capítol i en el proper oferim un recull de documents trobats a l'Arxiu de Salamanca, la majoria dels quals escapen a la circumscripció estrictament manresana i/o de la Catalunya central.

Els documents seran exposats sense cap pretensió d'ordre cronològic ni de representativitat. La finalitat és fer notar als lectors i lectores, a

partir d'aquest mostreig de documents ampli i divers, que a l'Arxiu de Salamanca s'hi troben dipositats papers de temàtiques i procedències molt diferents i que són una font inesgotable d'investigacions futures, ahora que es fa imprescindible una correcta i exhaustiva catalogació de tota aquesta documentació.

CS./ **El Secretario particular del Ministro de Estado**

Barcelona, 13 de Abril de 1938

GOBIERNO DE EUZKADI
SECRETARÍA GENERAL DE LA PRESIDENCIA
ENTRADA
Núm. 1294
Dia 13 de Abril de 1938

Sr. Secretario General de la Presidencia del Gobierno de Euzkadi

De mi mayor consideración:
El Sr. Ministro, después de leer su carta fecha 12 del que curso, me encarga manifestarle a usted que siento una preocupación considerable por el caso del Sr. Carrasco Formiguera, y que tenga la seguridad absoluta de que cuanto pueda hacer y esté a su alcance, lo haré.

Aprovecho esta oportunidad, para ofrecerle miyo afmo.

Andrés R. Barbeito

Firmado: Andrés R. Barbeito

1 CARRASCO I FORMIGUERA JA HAVIA ESTAT EXECUTAT PELS FRANQUISTES
Els dos documents, de l'abril del 1938, mostren la correspondència entre el govern basc i el govern central de la República respecte a la figura de Carrasco i Formiguera. Manuel Carrasco i Formiguera, fundador d'Unió Democràtica de Catalunya, fou nomenat en plena guerra delegat comercial del govern català al País Basc. Aquí veiem, d'una banda, la carta en què el govern basc demana la intervenció del ministre d'Estat, Julio Álvarez del Vayo, per tal de salvar Carrasco i Formiguera, que es trobava empresonat a Burgos per les tropes franquistes i condemnat a mort. Per l'altra, podem observar la resposta del representant del govern central, que diu que es farà tot el que estigui al seu abast. Malauradament, l'advocat i polític català ja havia estat executat el 9 d'abril. Els dos governs encara ho ignoraven. El general Franco no va voler atendre cap petició de clemència.

FEDERACIÓ CATALANA DEL PARTIT SINDICALISTA COMITÈ

BARCELONA

POSTAFERRISSA, 77. PLAL TEL. 27446

L. NICOLAU D'OLWER BASTIANYA, 16

Angel Pestana va poder veure, abans de morir, com els fets avalaven la seva iniciativa. Crear el Partit Sindicalista era treure l'obrer organitzat del carreró de l'apoliticisme. Arran dels esdeveniments del 19 de juliol del 1936 els, fins llavors, encastellats en l'apoliticisme intranquil reclamen llocs de difecció i de responsabilitat en la vida política del país. Així, els més aferrigats adversaris de la posició d'Angel Pestana han vingut a compartir-la. Blasmat com heretge, Pestana esdevingué precursor.

9-XII-1938.

Jaume Miravittles

GOBIERNO DE EUZKADI
SECRETARÍA GENERAL DE LA PRESIDENCIA
SALIDA
Núm. 1782
Dia 12 de Abril de 1938

Barcelona, 12 de Abril de 1938

Excmo. Sr. D. Julio Alvarez del Vayo
Ministro de Estado

BARCELONA

Mi querido amigo: Tengo noticias de buena segura, de las que ya tiene V. conocimiento, de que el Sr. Carrasco Formiguera, destacado hombre catalán de ideas cristianas pero republicano democrata, está a punto de ser ejecutado por los rebeldes.

El Sr. Carrasco Formiguera fué detenido en el vapor "Caldanes" cuando se dirigia desde Francia a Bilbao en momentos difíciles, en calidad de representante del Gobierno Catalán.

En nombre del Gobierno Vasco y en el mio propio, le ruego haga cuanto pueda por lograr un canje que salve la vida a este hombre público.

Aprovecho esta ocasión para felicitarle por su nombramiento de Ministro de Estado de la República, y ofrecerle desde este cargo como incondicional servidor y buen amigo

J. e. s. p.

GENERALITAT DE CATALUNYA
COMISSARI DE PROPAGANDA

Caserna d'Esquerra Republicana de Catalunya.

MOLT CONFIDENCIAL

Companya:
Invitats pel President de la Generalitat de Catalunya a través del Comissariat de Propaganda, arribaran a Barcelona, dintre breus dies, el proper dijous 5 del que cursa, un grup de periodistes francesos que faran una enquesta sobre la tasca constructiva de la nostra Revolució.

Aquests periodistes representants de sectors de la premsa burgesa, volen treure de nosaltres una visió objectiva que orienti a l'opinió pública mundial. Es tracta d'homes que personifiquen milions de lectors dels grans rotatius europeus, Corvells i ulla de les més diverses mentalitats, formen la legió de comentaristes que llegeixen aquesta promesa i després la desenvolupen al seu gust en el cas, tramvia, metro, lloc de treball, etc., per tant, són dècals a transformacions i variants de l'estat d'opinió. És un ambient que cal graduar la temperatura i aquest és un assumpte que cal graduar amb molta precisió.

En per aquest motiu que el Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya prega a totes les Comissaries de les Sindicats, Partits polítics, Grups de Control, Companya responsables de les Casernes i Comitès que en el transcurs dels vuit dies que tindrà de durada la visita que ens faran, procurin donar als nostres hosts la màxima normalitat, donant-se per tant les disposicions necessàries a l'home perquè aquesta lluita antifeixista i de construcció revolucionària en la qual tots nosaltres hi posem entusiasme i esforç.

Procuran tots nosaltres tractar-los amb discreció no exempta d'ambigüitat quan calgui verificar controls i donar-los totes les facilitats que estàn al vostre abast.

Per conèixer als nostres invitats i evitar confusions, portaran un distintiu amb l'escut de la Generalitat de Catalunya amb l'inscripció següent:

COMISSARIAT DE PROPAGANDA
INVITACIÓ

Els resultats d'aquesta tàctica, poden estar-ne segurs, seran excel·lents.

Salutacions revolucionàries,
Barcelona tres de novembre del 1.938.
El Comissari de Propaganda.

Jaume Miravittles

Partit Obrer d'Unificació Marxista
COMITE EXECUTIU

Barcelona 15 Març de 1938

Camareda, Esglões

PRESENTE

Estimat camarada:
El jutge especial nomenat pel Govern per a instruir el procés que es segueix contra els dirigents del P.O.U.M. empresonats des de fa ja vuit mesos, ha donat per acabat el sumari i, segons sembla, hi ha la intenció de celebrar el més aviat possible el judici davant el Tribunal d'Espionatge i Alta Traïció.

Com tothom sap, contra el nostre Partit i els seus dirigents s'han realitzat una de les campanyes més violentes, nacionals i internacionals, que recorden els anys polítics. Aquesta campanya comença alguns mesos abans de la detenció dels nostres camarades i s'intensifica extraordinàriament després de llur detenció, mentre se'ls hi instrueix el procés; sense proves, ja que no podien existir, s'han formulat contra ells les més inqualificables acusacions: "agents del feixisme o el servei de Franco, Hitler i Mussolini", "benèfics excepcionals", "grans criminals i traïdors", etc. I mentre així se'ls podia atacar, a nosaltres ens era prohibit arribar-los a una manera legal i pública. No sabem fins on haurien arribat les coses sense la unió i la reacció que s'han produït dintre del moviment obrer internacional davant d'aquests procediments que han culminat en la desaparició de Nin i altres militants.

Aquestes calumnioses imputacions no han pogut resistir, com ho afirmaven rotundament, la prova de la instrucció sumarial. Segons totes les circumstàncies, contra els nostres camarades sols queda en peu una sola acusació: "via seva intervenció en els fets de Maig de 1937". Avui en dia tothom sabut com es varen produir aquests fets i els nostres camarades han mantingut i mantindran amb fermesa la veritat dels fets: el moviment de Maig va ésser produït per la reacció espontània dels treballadors al carrer el dia de la Televisió; uns oop els treballadors el carrer el dia de la Televisió; uns oop els treballadors el carrer el dia de la Televisió, essencialment obrer, en posh el seu costat, amb la finalitat d'evitar una derrota de tràgiques conseqüències; quan cregué arribat el moment, donh ordre d'abandonar la lluita. No obstant això el P.O.U.M. no intervingué ni en l'unió ni en l'arrencament oficial del conflicte, el qual preveia que no hi hauria represàlies.

Per la vostra personalitat politico-social i pel coneixement o discerniment de la veritat històrica, així com per conèixer personalment alguns dels camarades encastats, podem ésser un testimoni de gran valor. Volem esperar que no us hi negareu. Corren perill l'honorabilitat i la vida d'uns homes, d'uns militants obrers de mena històrica i d'un Partit arduament antifeixista i revolucionari. I encara més que no pas això, corren perill la dignitat, la justícia i la independència de la nostra gran causa comuna la qual tanta de sacrificis ens imposa a tota.

En espera de la vostra acceptació, sense altre compromés que el de sortir per les prerrogatives de la justícia i de la veritat, us envia cordials salutacions antifeixistes.

PEL COMITE EXECUTIU
Jordi Arquer
Secretari Politic

Poden adreçar la vostra resposta a nom de:
Jordi Arquer, c/ Trafalgar, 27- 5a-2a- Barcelona-

4 RECONeixEMENT DE NICOLAU D'OLWER AL SINDICALISTA ÀNGEL PESTAÑA
Nota de Lluís Nicolau d'Olwer tramesa al Partit Sindicalista poc després de la mort del seu fundador i dirigent Angel Pestana. Escrit és una reivindicació de la figura de Pestana pel seu caràcter premonitori en el camp del sindicalisme polític. El Partit Sindicalista havia estat fundat l'abril del 1934 amb la intenció d'obrir una via política al si del moviment anarcosindicalista. Àngel Pestana (1886-1937) havia estat un important dirigent de la CNT, enfrontat amb la branca de la FAI, per la qual cosa fou un dels signants del Manifest dels Trenta. Anteriorment, l'any 1922, en temps del pistolisme, havia estat víctima d'un atemptat a Manresa, en el qual quedà malferit. Lluís Nicolau i d'Olwer, historiador polític i periodista (1888-1961), creà i presidí Acció Catalana. Fou director del Banc d'Espanya en el govern Azana.

5 QUE ELS ESTRANGERS S'ENDUGUIN UNA BONA IMPRESSIÓ
Aquest document, del novembre del 1936, ens mostra una carta "molt confidencial" del comissari de Propaganda de la Generalitat, Jaume Miravittles, que fou adreçada als organismes oficials, partits polítics, sindicats, grups de control, casernes, comitès... Amb motiu d'una estada de vuit dies d'un grup de periodistes francesos, Jaume Miravittles demana a tothom qui sigui entrevistat que intenti transmetre una versió del transcurs de la guerra i, sobretot, de la lluita antifeixista i dels canvis revolucionaris de total normalitat per tal que "aquests estrangers al seu retorn s'enduguin la impressió favorable d'aquesta lluita antifeixista" i la transmetin així als seus lectors. Jaume (Met) Miravittles (1906-1988) era un escriptor, publicista i polític que, després d'un període per diversos partits (Estat Català, Bloc Obrer i Camperol), ingressà a ERC l'any 1934. La seva tasca al capdavant del Comissariat de Propaganda de la Generalitat fou molt remarcable i ha estat objecte recentment de la publicació d'una investigació històrica.

GENERALITAT DE CATALUNYA
EL COMISSARI DE PROPAGANDA

Il·lustrísim Señor Presidente del Tribunal Militar Permanente de la Demarcación Catalana.

Presente

Ilustrísimo Señor:
Me permito dirigirme a V. para formularle un ruego:
Se trata de mi viejo y buen amigo Juan Sales Vallés que lleva 19 meses luchando por la República. Según me ha expuesto, habiéndose presentado al Concurso para cubrir una plaza de Teniente-Auditor, no ha sido admitido por no haber presentado un certificado de su brigada. No tengo ningún inconveniente en responderle de él; le conozco muy a fondo y puedo afirmarle que es absolutamente veraz la declaración jurada que tiene presentada, al punto de que no tengo ninguna duda de que ha de ser uno de los concursantes que más derechos tendra adquiridos por los sacrificios que lleva hechos por la causa de la República.

Mucho he de agradecer a V. la atención que presta a mi ruego y en la creencia de que me verá complacido, saludo muy afectuosamente circundándome atto. y s. n. q. e. n.

Jaume Miravittles
Jaume MIRAVITLLES
Comissari de Propaganda de la Generalitat de Catalunya

Ciudad 22-IX-38

2 EL JUDICI CONTRA ELS DIRIGENTS DEL POU
El document ens mostra la carta en la qual Josep Arquer, secretari polític del Comitè Executiu del Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM), demana el testimoni de Germinal Esglès en el judici contra els dirigents d'aquest partit. Vuit mesos després dels Fets de Maig del 1937, està a punt de celebrar-se el judici contra els dirigents del POUM, empresonats des d'aleshores i acusats falsament de traïció. El seu líder, Andreu Nin, fou segrestat i assassinat, després de patir tortura i tota mena de vexacions, per part d'elements comunistes estalinistes. El partit obrer demana ajut a totes les persones amb influència que puguin declarar a favor dels encusats. Germinal (Josep) Esglès (1903-1981) era un dirigent anarcosindicalista que milità a la CNT i a la FAI. Entre el 1937 i el 1938, Esglès fou membre de la Comissió Auxiliar Política de la Confederació Regional i del Comitè Executiu del Moviment Llibertari de Catalunya.

3 JAUME MIRAVITLLES RECOMANA JOAN SALES
Una altra carta de Jaume Miravittles, aquesta datada el novembre del 1938, en què recomana al president del Tribunal Militar de la Demarcació Catalana que el seu amic Joan Sales pugui ocupar una plaça de tinent-auditor que li ha estat denegada. Joan Sales i Vallés (1912-1983) fou llicenciat en dret, periodista, escriptor i editor. Acabà la guerra amb el grau de comandant de l'exèrcit republicà. Sexilià a França i després a Mèxic. Tornà a Catalunya el 1948 i 7 anys més tard creà la col·lecció *El Club dels Novel·listes*. Escriví *Incerta Glòria*, una gran novel·la de caire èpic i dramàtic.

28 abril 1931.

J.P.

D. R. Campela

Mi estimado amigo:
 He recibido su carta en que se interesa tan vivamente por el amigo D. Ignacio Armengou, y si continua funcionando el Patronato del Turismo tendré muy presentes sus deseos que celebraría mucho poder atender.

Suyo afmo. amigo q.e.s.m.

1

1 RAFAEL CAMPALANS RECOMANA EL MANRESÀ IGNASI ARMENGOU

Aquests dos documents, de l'abril del 1931, just estrenada la República, mostren, d'una banda, la petició que fa el conseller d'Instrucció Pública de la Generalitat, Rafael Campalans, al ministre del mateix ram, el català Marcel·lí Domingo, recomanant-li per dirigir el Patronato Nacional de Turismo un seu amic, el manresà Ignasi Armengou. De l'altra, tenim la resposta del ministre, on diu que la petició es tindrà molt present si el Patronato Nacional de Turismo continua funcionant. Segurament l'abril del 1931 encara no se sabia ben bé com la República enfocaria el tema del turisme. La veritat és que els acords que es prengueren posteriorment foren molt favorables a Catalunya. Així, el primer de juny del 1932, i malgrat que encara no s'havia aprovat l'Estatut, el Patronato Nacional de Turismo i la Generalitat arribaven a un acord pel qual el primer conferia a la Generalitat la seva representació per a l'organització i desenvolupament del turisme a Catalunya. Cinc dies després, el Consell Executiu de la Generalitat reorganitzava les competències i serveis traspassats amb el nom d'Oficina de Turisme de Catalunya, i en nomenava director el manresà Ignasi Armengou i Torra. Aquesta oficina va desenvolupar, en només quatre anys una intensa i molt remarcable activitat, que va ser àmpliament reconeguda. Rafael Campalans (1887-1933) fundà la Unió Socialista de Catalunya. Fou membre de la ponència de l'Estatut de Núria i diputat a les primeres Corts constituents per la ciutat de Barcelona. Morí ofegat poc temps després, mentre es banyava a la platja de Torredembarra. Ignasi Armengou i Torra (Manresa, 1895-Buenos Aires, 1954) era advocat i editor. Anima de les revistes manresanes *Cenacle* i *Ciutat*, conjuntament amb Fidel Riu. Creà Edicions Diana (1925-27), que publicà les primeres obres de Josep Pla. Abans de dirigir l'Oficina de Turisme de la Generalitat, se n'havia anat a Madrid, on ocupà la secretaria de la Càmera Oficial Hotelera. S'exilià a París i a l'Argentina, on es dedicà a l'edició.

GOVERN DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA
 EL CONSELLER D'INSTRUCCIÓ PÚBLICA

En el cas de continuar el Patronato Nacional de Turismo - Gassol -

Senyor Marcel·lí Domingo
 Madrid

Estimat amic:
 Amb gran interès em permeto recordar-vos al bon amic i company Ignasi Armengou, a qui vau saludar ja darrerament i apoiar el seu oferiment al Govern, en el moment que es creuï oportú emprendre la reorganització dels serveis del Patronato Nacional del Turisme.

L'amio Armengou és advocat i fundador de la Cambra Hostalera d'Espanya i, per tant, persona preparada per a intervenir intensament en els serveis turístics.

Disposen sempre del vostre amic i company,

Palau de la Generalitat, 20/4/31.
 N: 409

R. Campela

2 TARGETA ELECTORAL D'UN SANTPEDORENC

Document que reproduceix la targeta d'identitat electoral d'Ignasi Prat Vila, un santpedorenc domiciliat a Lleida, expedida el gener del 1936. El 7 de gener del 1936, el govern Portela publicava el decret de dissolució de les Corts. Les eleccions legislatives s'efectuaren el 16 de febrer. Quedava obert el procés electoral que havia de portar la victòria al Front d'Esquerres. La maquinària electoral es posà en marxa i, a banda de la feina dels partits polítics, hi havia el muntatge de la infraestructura de la pròpia votació. L'expedició d'una targeta electoral per votant n'és una mostra.

Generalitat de Catalunya

Caja d'Identitat Electoral

Votador - Santpedor

Figura inscrit al cens Electoral al Districte 2º Secció 2ª N.º del vidre 425

Ignasi Prat Vila

Sierra de Lleida de 1935

nom: Ignasi
 cognoms: Prat Vila
 edat: 53
 estat civil: casat
 professió: comercio
 domicili actual: n.º 3
 P. Constitucion: 1931

3

3 VENTURA GASSOL INTERVÉ A FAVOR DE JOAQUIM RUYRA

El document, de setembre del 1936, és una còpia d'una ordre del conseller de Cultura de la Generalitat, Ventura Gassol, en què demana la màxima consideració per l'escriptor gironí Joaquim Ruyra (1858-1939). En Joaquim Ruyra fou molt respectat per les generacions noucentistes, però durant la guerra civil fou espoliat dels seus béns. La reivindicació que fa Ventura Gassol ajudà a recuperar la imatge de Ruyra. Aquesta fou una de les darreres accions de Gassol com a conseller, ja que el mes d'octubre s'hagué d'exiliar per sentir-se amenaçat de mort a conseqüència de la seva tasca de protecció cap a les persones perseguides. L'any 1938 es va fer un homenatge pels vuitanta anys de l'escriptor Ruyra, que moriria el maig del 1939.

Prege per a Joaquim RUYRA, escriptor venerable, un dels noms més prestigiosos de la literatura catalana, totes les consideracions que es mereix, per la seva obra literària i per la seva actuació popular de sempre.

Barcelona, 2 de setembre del 1936.
 EL CONSELLER DE CULTURA,

Proper capítol: Més papers catalans. En el darrer capítol dedicat als papers d'àmbit català, comentarem, entre d'altres, documents d'una escola, del FC Barcelona, dels Mitjans de Muntanya i d'un periodista espia de Franco.

Fons documental: Archivo General de la Guerra Civil Española, de Salamanca. Arxiu Nacional de Catalunya. Aquest treball ha tingut el suport de l'Ajuntament de Manresa, el Consell Comarcal del Bages i el Centre d'Història Contemporània de Catalunya.

Hi col·labora: Generalitat de Catalunya Departament de Relacions Institucionals i Participació Programa per al Memorial Democràtic